

Гречко О. О.

*кандидат юридичних наук,
молодший науковий співробітник
НДІ правового забезпечення
інноваційного розвитку НАПрН України*

Манько Д. О.

*студент господарсько-правового факультету
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКІВ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Доповідь розкриває питання реформування державного регулювання ринку небанківських фінансових послуг, розкривається важливість інтеграції та гармонізації національного законодавства у сфері надання небанківських фінансових послуг до законодавства Європейського Союзу. Приділено увагу актуальному питанню ліквідації Національної комісії з фінансових послуг та розподілу її повноважень між Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку та Національним Банком України.

Ключові слова: реформування, державне регулювання, фінансові послуги, інтеграція.

The report reveals the issues of reforming the state regulation of the non-banking financial services market, reveals the importance of integrating and harmonizing national legislation in the field of providing non-banking financial services with the legislation of the European Union. Attention is paid to the current issue of liquidation of the National Financial Services Commission and the distribution of its powers between the National Securities and Stock Market Commission and the National Bank of Ukraine.

Keywords: reform, state regulation, financial services, integration.

Ринок фінансових послуг є пріоритетним сектором розвитку вітчизняної економіки. З недавніх пір на ринок фінансових послуг поряд з банківськими установами вийшли небанківські фінансово-кредитні установи, що надають широкий спектр фінансових послуг,

виступаючи при цьому серйозним конкурентом для банків. Звідси випливає, що вивчення діяльності небанківських фінансово-кредитних установ та їхньої ролі у економічній сфері держави є актуальною проблемою для дослідження.

Згідно з підпунктом 10 п. 1 ст. 1 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» державне регулювання ринків фінансових послуг визначається як здійснення державою комплексу заходів щодо регулювання та нагляду за ринками фінансових послуг з метою захисту інтересів споживачів фінансових послуг та запобігання кризовим явищам [1]. На ринці фінансових послуг проходить обмін фінансами, надаються кредити і мобілізується капітал. Провідне значення тут належить фінансовим послугам, завдяки яким грошові потоки спрямовуються від власників до позичальників.

Сьогодні точаться жваві дискусії з приводу доцільності та напрямів реформування ринку небанківських фінансових послуг. Неможливо залишити поза увагою необхідність гармонізації законодавства України, що регулює діяльність небанківських фінансових установ, із директивами ЄС, імплементацію яких передбачено Угодою про асоціацію між Україною та ЄС. Одним із проявів реформування ринку небанківських фінансових послуг є реалізація окремих норм Директиви Ради Європейського Союзу № 24/39 від 21 квітня 2004 року «Про ринки фінансових інструментів». Серед іншого, положеннями даного нормативно-правового акту було закріплено рівнозначність юридичних термінів «фондовий ринок» та «ринок цінних паперів», запроваджено більш досконалу класифікацію цінних паперів. Зокрема, завдяки Директиві було досягнуто належного врегулювання питання виникнення та передачі прав за цінними паперами, умови емісії цінних паперів та реєстрації їх випуску [2].

Суттєве значення для визначення доцільності реформування національного законодавства у зазначеній сфері мають відігравати й рекомендації фахівців, які би враховували застосування актів ЄС, а також нових директив ЄС, оскільки запозичення окремих норм не працюватиме в повному обсязі у зв'язку з постійним уточненням законодавства ЄС. Слід погодитися з науковцями, які застерігають,

що непрофесійний підхід до вирішення зазначеної проблеми може призвести до певних вад. Це пов'язано зі зворотними процесами, а саме з дисгармонізацією законодавства на національному рівні у зв'язку з нечіткістю положень окремих директив, використанням правових інструментів, що виявилися неефективними, або застосуванням положень актів, які визначають один із можливих, проте не обов'язково досконаліший варіант законодавчого врегулювання тих чи інших відносин [3, с. 15].

Складно переоцінити важливість стратегічного напрямку розвитку вітчизняного ринку небанківських фінансових послуг в світлі інтеграції в європейський та світовий ринки. У даній сфері повинні бути виконані заходи, спрямовані на забезпечення імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, а також визначені Порядком денним асоціації Україна – ЄС. Реалізація таких стратегічних пріоритетів Кабінету Міністрів України забезпечуватиме сталий економічний розвиток ринку небанківських фінансових послуг за рахунок ефективного перерозподілу фінансових ресурсів у економіці на засадах розбудови повноцінного ринкового конкурентоспроможного середовища згідно із стандартами ЄС.

Вибір європейської моделі розвитку та розбудови фінансового сектору України, потребує системного вирішення накопичених проблем, шляхами вирішення яких є: забезпечення належного захисту прав споживачів та інвесторів фінансових послуг; забезпечення фінансової стабільності та динамічного розвитку ринків фінансових послуг України; розбудова інституційної спроможності регуляторів ринків фінансових послуг України. Розбудова інституційної спроможності регуляторів фінансового сектору є ключовим для законодавчого визначення мегарегулятора чи секторної моделі регуляторної політики та визначення компетенції уповноважених органів [4, с. 73, 75]. На думку науковців при реформуванні державного регулювання ринків фінансових послуг запровадження єдиного мегарегулятора, який контролює на фінансовому ринку всі операції (окрім банківських) – зі страхування, з цінними паперами та інше і декількох регуляторів, які підпорядковуються безпосередньо основному мегарегулятору є оптимальною моделлю за допомогою якої

здійснювалося б належне державне регулювання за небанківськими фінансовими установами в Україні [5, с. 40].

З метою гармонізації законодавства України до законодавства ЄС та для оптимізації державного регулювання у сфері надання фінансових послуг небанківськими установами в Україні був прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення функцій з державного регулювання ринків фінансових послуг» [6] (так званий проект СПЛПТ, далі – Закон). Закон вводиться у дію з 1 липня 2020 року, крім пунктів 6, 9, 11–14 цього розділу, які набувають чинності і вводяться у дію з 19 жовтня 2019 р. Даний нормативно-правовий акт передбачає ліквідацію Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг та розподіл повноважень з регулювання та нагляду фінансовим ринком між Національним банком та Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку. Ліквідація Нацкомфінпослуг та передача її повноважень НКЦПФР дасть можливість забезпечити збалансований і системний підхід у напрямі ефективного розвитку небанківського фінансового сектору, переходу від секторальної моделі регулювання до ефективнішої інтегрованої моделі та створить можливість для комплексного розвитку функції регулювання ринкової поведінки та захисту прав споживачів на фінансовому ринку.

Дотепер регулювання ринку фінансових послуг здійснювалося Національною комісією, що реалізовувала державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (далі – Нацкомфінпослуг), Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку (далі – НКЦПФР) та Національним банком України (далі – НБУ). Тобто, для України була характерна децентралізована система державного регулювання. Функції регулятора банківської системи покладалися на НБУ, а регулювання небанківських фінансових установ здійснювалася такими регуляторами як НКЦПФР та Нацкомфінпослуг [7].

Після прийняття Закону НБУ стане регулятором страхових, лізингових, фінансових компаній, кредитних спілок, ломбардів та бюро кредитних історій, а НКЦПФР регулюватиме недержавні пенсійні фонди та фонди фінансування будівництва. Слід відмітити, що Закон передбачає в тому числі і перехідний період, протягом якого

має відбутися передача функцій від Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг до НБУ та НКЦПФР. Триватиме він до 01 липня 2020 року, тобто до 30 червня включно регулюванням ринку як і раніше займатиметься Нацкомфінпослуг, а з 1 липня наступного року функції Нацкомфінпослуг почнуть виконувати НБУ та НКЦПФР. Крім того, Закон надає НБУ та НКЦПФР повноваження застосовувати певні заходи впливу до юридичних осіб за правопорушення на ринку цінних паперів та учасників ринків небанківських фінансових послуг (крім споживачів фінансових послуг) у вигляді накладення штрафів.

Слід зазначити, що НБУ неодноразово наполягав на необхідності підвищення рівня ефективності та незалежності вітчизняного фінансового сектору, зокрема, як це було представлено у консультації 2010 року [8]. Одним із засобів досягнення більшої ефективності регулювання фінансового ринку наразі стала ліквідація Національної комісії фінансових послуг. Крім того важливо відмітити, що таке реформування приведе регулювання та нагляд у небанківському фінансовому секторі у відповідність до міжнародних стандартів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001 р. № 2664-III із змінами та доповненнями. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
2. Директива 2004/39/ЄС Європейського Парламенту та Ради «Про ринки фінансових інструментів» від 24.04.2004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/994_586.
3. Борисов І. В. Організаційно-правові форми фінансових установ як учасників ринку фінансових послуг : дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2016. 210 с.
4. Правове забезпечення адаптації інвестиційної моделі розвитку економіки України та ринків фінансових послуг до права Європейського Союзу : монографія / за ред. С. В. Глібка, Н. М. Внукової, О. О. Дмитрик. Харків : Право, 2017. 400 с.
5. Глібко С. В. Актуальні питання правового регулювання ринків фінансових послуг в Україні : монографія / за ред. С. В. Глібко, Г. М. Шовкопляс, І. О. Ониськів. Харків : Право, 2016. 186 с.

6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення функцій з державного регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.09.2019 № 79-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79-20>.

7. Шовкопляс Г. М. Сучасні теоретичні аспекти державного регулювання ринку фінансових послуг в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2012. № 11. С. 93-96.

8. Національний банк України. Консультації щодо підвищення ефективності регулювання та нагляду за фінансовим сектором в Україні. URL: <http://www.bank.gov.ua/Publication /others.htm>.

REFERENCES

1. Pro finansovi posluhy ta derzhavne rehuliuвання rynkiv finansovykh posluh: Zakon Ukrainy vid 12.07.2001 r. 2664-III iz zminamy ta dopovnenniamy. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

2. Dyrektyva 2004/39/Yes Yevropeiskoho Parlamentu ta Rady «Pro rynky finansovykh instrumentiv» vid 24.04.2004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/994_586.

3. Borysov, I.V. (2016). Orhanizatsiino-pravovi formy finansovykh ustanov yak uchasnykiv rynku finansovykh posluh. *Candidates thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].

4. Pravove zabezpechennia adaptatsii investytsiinoi modeli rozvytku ekonomiky Ukrainy ta rynkiv finansovykh posluh do prava Yevropeiskoho Soiuzu. (2017). S. V. Hlibko (Ed.). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].

5. Hlibko, S.V. (2016). Aktualni pytannia pravovoho rehuliuвання rynkiv finansovykh posluh v Ukraini. S. V. Hlibko (Ed.). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].

6. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vdoskonalennia funktsii z derzhavnoho rehuliuвання rynkiv finansovykh posluh: Zakon Ukrainy vid 12.09.2019 № 79-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79-20>.

7. Shovkopliash, H.M. (2012). Suchasni teoretychni aspekty derzhavnoho rehuliuвання rynku finansovykh posluh v Ukraini. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo – Entrepreneurship, economy and law, 11, 93–96* [in Ukrainian].

8. Natsionalnyi bank Ukrainy. Konsultatsii shchodo pidvyshchennia efektyvnosti rehuliuвання ta nahliadu za finansovym sektorom v Ukraini. URL: <http://www.bank.gov.ua/Publication /others.htm> [in Ukrainian].